

Bespreking van *Life without papers*

Ilse van Liempt

Masja van Meeteren (2010). *Life without papers. Aspirations, incorporation and transnational activities of irregular migrants in the Low Countries*. Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam.

Volgens Masja van Meeteren gaan de meeste studies naar migranten zonder papieren over 'overleven' in plaats van over het 'leven' van deze migranten. Haar proefschrift *Life without papers* geeft aan de hand van een groot aantal semi-structureerde en open interviews inzicht in het alledaagse leven van migranten zonder papieren in Nederland en België. Drie onderzoeksvragen staan centraal in haar onderzoek. De eerste vraag richt zich op integratiepatronen van irreguliere migranten en hoe die te verklaren. De tweede vraag gaat over transnationale activiteiten van irreguliere migranten en de laatste vraag is welke vormen van kapitaal migranten zonder papieren nodig hebben om hun wensen te realiseren. Dit brede scala aan onderwerpen wordt allemaal aan de lezer gepresenteerd.

Het boek als geheel is voornamelijk een pleidooi om irreguliere migranten niet uitsluitend als slachtoffer te zien. Het is vernieuwend en verfrissend te lezen dat niet *alle* verhalen van migranten zonder papieren schrijnende verhalen zijn. Het verhaal van de tijdelijke migrant zonder papieren die uitgebuit wordt in het land van bestemming en uiteindelijk met zijn/haar moeilijk verdiende geld terugkeert naar 'huis' kennen we allemaal. Van Meeteren laat in haar proefschrift zien dat er ook migranten zijn zonder papieren die naar Nederland of België gekomen zijn om te blijven, die relatief veel verdienen en zich wonderbaarlijk goed redden. Van Meeterens constatering dat er in onderzoek naar irreguliere migranten nooit eerder aandacht werd besteed aan vrijetijdsbesteding van irreguliere migranten is in dit licht ook interessant. De meeste studies in het veld van irreguliere migratie beschrijven het feit dat migranten zonder papieren openbare plekken mijden, binnen blijven met de gordijnen dicht, te bang zijn om naar buiten te gaan of te moe om leuke dingen te doen vanwege het harde werken. Van Meeteren nuanceert dit beeld. Ze maakt in haar onderzoek onderscheid tussen 3 verschillende type migranten: de *investeerd*ers, de *verblijfsmigrant*en en de *legaliseer*ders.

De *investeerd*ers willen vooral veel geld verdienen. Zij willen uiteindelijk terug naar hun land van herkomst en willen daarom zoveel mogelijk werken om zoveel mogelijk te verdienen en te sparen. Het is opvallend dat voor deze groep papieren niet altijd van levensbelang zijn. Het zou hun leven comfortabeler maken, maar het is niet altijd een uiterste noodzaak. Zonder papieren kunnen ze ook werken en verdienen ze genoeg. Dit zegt veel over het arbeidstekort aan de onderkant van de Nederlandse arbeidsmarkt en het verschil tussen retoriek en praktijk. De *verblijfsmigrant*en zijn minder gericht op werk, ze willen vooral integreren en zijn op zoek naar een betrouwbare bron van inkomen, wat niet altijd makkelijk is, zelfs niet als je een goede opleiding geniet. Het leven van de *legaliseer*ders staat in

het teken van het bemachtigen van een legale verblijfsstatus. Zij zien informele arbeid als een groot risico. Zij werken vaak niet omdat ze bang zijn de wet te overtreden en dan geen kans meer maken op papieren. Deze groep ontvangt wel vaak uitgebreide steun van maatschappelijke organisaties wat een belangrijk verschil illustreert tussen nationaal beleid en hoe dat beleid lokaal en maatschappelijk gedragen wordt.

Het zou interessant geweest zijn om meer inzicht te krijgen in de kloof tussen formeel beleid en de implementatie van beleid op lokaal niveau zowel in België als in Nederland. Hoe gaan lokale gemeenten om met migranten zonder papieren die niet terug kunnen of willen naar hun land van herkomst? Zelf zegt van Meeteren dat ze op basis van 61 interviews hier geen uitspraken over kan doen maar dat is wel een gemiste kans. Het is ietwat teleurstellend hoe weinig de vergelijkingen tussen Nederland en België aan bod komen in het proefschrift. In hoofdstuk vier worden beide beleidscontexten geschetst waarin het leven van irreguliere migranten gestalte krijgt. Geschat wordt dat er in Nederland 120.000 en in België 100.000 migranten zonder papieren leven. Van Meeteren beschrijft dat voordat de Koppelingswet in Nederland werd ingevoerd men gemakkelijk kon werken als men niet over de juiste papieren beschikte. In die tijd vond er in België meer uitsluiting van illegalen plaats dan in Nederland. Nu zouden volgens van Meeteren de kaarten omgedraaid zijn. België heeft een grote informele economie waar minder vaak gecontroleerd wordt dan in Nederland en waar het dus makkelijker is voor migranten zonder papieren om te werken. Maar wat betekenen deze verschillen voor de interactie tussen *structure* en *agency* die zo centraal staat in dit proefschrift? Vindt er nu migratie plaats van ongedocumenteerde migranten van Nederland naar België omdat het daar makkelijker is om te werken, omdat de *opportunity structure* daar anders is? En betekenen deze verschillen in formeel beleid ook een verschil in maatschappelijke acceptatie van ongedocumenteerdheid in beide landen?

Dat de lezer met dit soort vragen blijft zitten neemt niet weg dat het onderscheid wat Van Meeteren maakt tussen verschillende aspiraties van irreguliere migranten wel tot belangrijke theoretisch vernieuwende inzichten heeft geleid. Ten eerste is men zonder inzicht in aspiraties van irreguliere migranten eerder geneigd migranten als kansarme slachtoffers te bestempelen terwijl ze hun migratie zelf misschien wel als succes typeren. Ten tweede wordt migratie nog steeds veel te vaak onderzocht aan de hand van statische categorieën. Door de aspiraties van migranten te benadrukken wordt er een dynamischer perspectief op migratie geboden. Motieven van migranten kunnen gedurende het verblijf veranderen. *Investeerd*ers kunnen bijvoorbeeld naar verloop van tijd *verblijfsmigrant*en worden. In de meeste studies naar migratie wordt niet gekeken naar hoe migranten hun doelen tijdens het proces bijstellen. Deze dynamische kijk op ongedocumenteerde migratie is een belangrijke toevoeging aan migratietheorie en aan het maatschappelijke debat.